

บูรณาการพุทธธรรมกับศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ
การบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Integrated Buddhist Teaching with the King's Philosophy
to Enhance Management Efficiency of Meditation Center
of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ)

Pha Maha U- thai Palatevo (poltep)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Buddhist Studies, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email : Uthaipigsu@mail.com

Received : March 30, 2019

Revised : April 24, 2019

Accepted : May 14, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการรายงานผลการศึกษาคณะนิพนธ์ “บูรณาการพุทธธรรมกับศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและศาสตร์แห่งพระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๓) เพื่อเสนอองค์ความรู้การบูรณาการพุทธธรรมกับศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ การศึกษาพบว่า ๑) มหาวิทยาลัยได้เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ในการบริการด้านวิชาการด้านพระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมคือ ตอบสนองปรัชญาที่ว่า “เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” ๒) มหาวิทยาลัยมีสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นของตนเองเพื่อเป็นสถานที่พัฒนาจิตใจของนิสิตทุกระดับ ๓) ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยได้หลักการบริหารจัดการอบรมที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คือ (๑) วิชากรรมฐานก็มีความชัดเจนทั้งสมณะและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ได้ฝึกจิตฝึกใจ (๒) วิชาหลักการดำเนินชีวิตก็เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับหลักธรรมทาง

* พระมหาอุทัย พลเทโว (พลเทพ) Pha Maha U- thai Palatevo (poltep) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย Buddhist Studies, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระพุทธศาสนาที่พระเจ้าอยู่หัวเอามาใช้ในศาสตร์พระราชา เรื่องความพอเพียง มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ความพอเพียง มีเหตุผล (๓) ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมีการจัดการที่ดีเยี่ยม (๔) ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมีวิธีการจัดการ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านการเงิน ๓) ด้านวัตถุ และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : บูรณาการพุทธธรรม, ศาสตร์พระราชา, ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ, ศูนย์ปฏิบัติธรรม

Abstract

This article is the report of study result of dissertation “Integrated Buddhist Teaching with the King’s Philosophy to Enhance Management Efficiency of meditation Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University has three objectives: 1) to study the Dharma and the King’s Philosophy to strengthen for management of Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University 2) to study the development of Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University 3) to present the Dharma and the King’s Philosophy’s the concept of Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The research use documentary methodology Qualitative Research Documentary Analysis and In-depth Interview The research found that: 1) The university has a unique and identity for service in Buddhist of meditation that reason philosophy “to develop mind and social” 2) Mahachulalongkornrajavidyalaya University has a place for making meditation to develop the students 3) Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University gets the management to practice that a unique and identity; 1) best meditation to practice mind 2) the Dharma and the King’s Philosophy’s that the way for acting in the life 3) Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University has the best way for managing 4) Meditation Center of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University has gotten the method for 1) Man 2) Money 3) Material 4) Management

Keywords: Integrated Buddhist Teaching, King’s Philosophy, Management Efficiency, Meditation Center

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้นโดยให้ย้ายการสอนพระปริยัติธรรมจากศาลาบอกพระปริยัติธรรมภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๐ โปรดให้เรียกว่า มหาธาตุวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติ ร.ศ. ๑๑๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) มาตรา ๑ ว่า “มหาธาตุวิทยาลัยนี้ให้ตั้งขึ้นโดยราชูปถัมภ์บำรุงพระบรมพุทธศาสนาเป็นที่สั่งสอนพระบาลีคัมภีร์พระไตรปิฎก พุทธพจน์ภาษิต แก่ภิกษุสามเณร ฝ่ายคณะมหานิกาย และคฤหัสถ์ตามแต่มีความศรัทธาจะศึกษาสืบเสาะข้อวัตรปฏิบัติพุทธภาษิตซึ่งจะได้เป็นคณาจารย์สืบไป” ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ได้ทรงมีลิตไว้ “ที่นี้จะสร้างขึ้นสำหรับส่วนมหานิกาย จะให้ชื่อว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแต่ในเวลานี้จะไม่มีใครเรียกด้วยยาวเกินไปหรือเกรงใจก็ให้เรียกสั้น ๆ ว่า ราชวิทยาลัย”

เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ พระพิมลธรรม (ช้อย จันทตเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ได้กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอประกาศเปิดมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยตามประกาศกระแสพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์เอกอัครศาสนูปถัมภ์ ด้วยมีพระราชประสงค์จะบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นหลักชัยของประเทศชาติได้พระราชทานนามไว้ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” อันเป็นพระบรมนามาภิไธยของพระองค์ ซึ่งจุดเปลี่ยนประเทศไทย คือ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงปัจจุบันเรียกว่า “เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและมีความยั่งยืน” จะเห็นพัฒนาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเริ่มจากมหาธาตุวิทยาลัยจนมาจนถึงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในระดับนานาชาติ เพราะการพัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากรัชกาลที่ ๕ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ ทรงลงพระปรมาภิไธย ในวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นนิติบุคคลสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญด้านการศึกษาสงฆ์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ มาถึงรัชกาลปัจจุบัน ทำให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาในด้านอื่นๆ สิ่งต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ ๕ ทรงเริ่มไว้ก็ได้รับการสานต่อมาจนถึงปัจจุบันถือว่าเป็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และมหาวิทยาลัยและด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ พระราชประสงค์ที่ทรงสั่งสม คิดใคร่ครวญ ปรับปรุง แก้ไข จนลงตัวเป็นโครงการในพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด หลักการศาสตร์พระราชาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยสรุปประกอบด้วย

๓ ห่วง คือ ๑) พอประมาณ ๒) มีเหตุผล ๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัว ๒ เงื่อนไข คือ ๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ๒) เงื่อนไขคุณธรรมประกอบด้วย ซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน สติปัญญา แบ่งปัน เพื่อนำไปสู่ ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

ในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางได้ตั้งอยู่ ณ ตำบล ลำไทร อำเภอร่องบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาโครงสร้างและบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีปรัชญาว่า จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาจิตใจและสังคม^๑ ภายใต้โครงสร้างนี้ มหาวิทยาลัย มีศูนย์ปฏิบัติธรรมอยู่ ๒ สังกัดส่วนธรรมนิเทศ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม คือ

๑) ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ บ้านแคมป์สน ตำบลแคมป์สน อำเภอลำไทร จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่เหลืออยู่ประมาณ ๘๘๔ ไร่ เป็นสถานที่เงียบสงบ ห่างไกลจากชุมชน สบายด้วยบรรยากาศที่ร่มรื่นมีป่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์มีขุนเขาเรียงรายรอบ ๆ พื้นที่อาจารย์พรรัตนสุวรรณ ได้มอบศูนย์พัฒนาศาสนาแห่งนี้ให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำกับดูแลและใช้ประโยชน์ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เป็นต้นมา^๒

๒) ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬาลงกรณ เลขที่ ๓๐๑ หมู่๗ตำบลพญาเย็นอำเภอบางบาลจังหวัดนครราชสีมา เกิดขึ้นโดยผู้บริหารมหาวิทยาลัย คือสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร ป.ธ.๙) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ ที่พระพรหมคุณาภรณ์ ได้มีดำริและนำศรัทธาของประชาชนผู้ปฏิบัติธรรม ณ สำนักธรรมวิจย และประชาชนทั่วไป ได้บริจาคทรัพย์ซื้อที่ดินจำนวน ๗๙ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗^๓

ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย ที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาจิตใจและสังคมด้วยสังคม” เพื่อตอบสนองตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยดังกล่าวศูนย์ปฏิบัติธรรมควรมีมาตรฐาน เป็นสัปปายะตามหลักการปฏิบัติธรรม หลักธรรมที่ใช้ในการสอนตรงตามพระไตรปิฎก มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป เพื่อรองรับผู้เข้ามาใช้บริการให้ได้รับประสิทธิภาพสูงสุด

^๑ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), ประวัติและพัฒนากกรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๓.

^๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ ๑๐ (๒๕๕๐ - ๒๕๕๔), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

^๓ สมหมาย ดุยอดรัมย์, แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนให้เป็นแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา, วารสาร มจร การพัฒนาศักยภาพ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๙๗-๑๐๖.

^๔ พระครูศรีนิคมพิทักษ์, หนังสือสวดมนต์ ท้าวไตรเข้า เย็น แผล, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒-๑๓.

ศูนย์ปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการที่ดีมีมาตรฐาน ต้องมีวิธีการตรวจสอบ วัดผล และประเมินผลผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมได้ ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ องค์การปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย คือ มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ส่งเสริมให้มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นในประเทศไทย วัดที่ได้รับการจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดถือได้ว่ามีมาตรฐานของการเป็นสำนักปฏิบัติได้รับการยอมรับจากมหาเถรสมาคมและผู้มาใช้บริการ คือ ผู้ปฏิบัติธรรม^๕

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนให้เป็นแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค คือ ขาดการทำงานเป็นระบบ ขาดบุคลากรเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ที่มีจำนวนน้อย ระบบสาธารณูปโภคควรมีการปรับปรุงแก้ไข ทั้งระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา ถนน ป้ายบอกทาง รวมถึงอาคารสถานที่ต่าง ๆ ก็ต้องปรับปรุงเนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้อยู่มีอายุใช้งานมานานแล้ว บางส่วนก็ชำรุด เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา ขาดเจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจ ขาดพระวิปัสสนาจารย์ ขาดบุคลากรที่เสียสละ ขาดปัจจัยสนับสนุน ขาดนิสิตหรือบัณฑิตอาสาเข้าร่วมทำกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์เพื่อให้มีการพัฒนาที่มีความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ^๖ ในส่วนของศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬาลงกรณฯ ผู้วิจัยได้มาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นระยะเวลา ๑๙ ปี ณ มหาจุฬาลงกรณฯ ได้ประสบปัญหาคล้าย ๆ กับศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเรื่องบูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่ว่า ขาดก็เติมให้เต็ม ที่เต็มให้รู้จักพอ ที่พอให้รู้จักแบ่งปัน ที่แบ่งก็ให้เป็นธรรม เพื่อดำรงรักษา และสืบทอด พุทธธรรมและศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ ให้คงอยู่คู่ชาติไทยเปรียบเสมือนคำสอนในทุกศาสนาที่ยังคงอยู่คู่ศาสนิกชนอันเป็นประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ สืบไป

^๕ พระครูภาวนารัตนารักษ์, การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

^๖ สมหมาย ดุยอรรถมัย, แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนให้เป็นแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา, วารสาร มจร การพัฒนาสังคม ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๙๗-๑๐๖.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและศาสตร์แห่งพระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. เพื่อเสนอองค์ความรู้การบูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและภาคสนาม มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเอกสาร

๑. ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิได้ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาภาษาบาลี ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. สภาพการบริหารจัดการศูนย์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
๒. พระราชปณิธาน พระราชหัตถเลขา พระราชดำรัส และโครงการพระราชดำริต่างๆ ของรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๙ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
๓. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย คือ ศูนย์ปฏิบัติธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒ แห่ง ได้แก่

๑. ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ตำบลเขาค้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
๒. ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬาราม ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๔. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๒ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานในศูนย์ปฏิบัติธรรมทั้ง ๒ แห่ง จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรภายในและภายนอกที่ใช้บริการ ดังนี้

๑) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน เติร์ยมอุดมศึกษานิสิตรระดับปริญญาตรี นิสิตรระดับปริญญาโท นิสิตรระดับปริญญาเอก จำนวน ๕ รูป/คน

๒) บุคคลภายนอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ สามเณร พระภิกษุ จำนวน ๑๐ รูป/คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๑๐ เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาสภาพปัญหาศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศูนย์ปฏิบัติธรรมทั่วไปโดย

๑) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการรายงานประจำปี

๒) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในประเด็นเกี่ยวสภาพปัญหาศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยใช้

๑) แนวคิดทฤษฎีหลักการบริหาร ๔ M

๒) หลักพุทธธรรม

๓) ศาสตร์พระราชา มาบูรณาการเพื่อความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์

๓. ศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์ ๓ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๒ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานในศูนย์ปฏิบัติธรรมทั้ง ๒ แห่งจำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรภายในและภายนอกที่ใช้บริการ ดังนี้

๑) บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน เติร์ยมอุดมศึกษานิสิตรระดับปริญญาตรี นิสิตรระดับปริญญาโท นิสิตรระดับปริญญาเอก จำนวน ๕ รูป/คน

๒) บุคคลภายนอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ สามเณร พระภิกษุ จำนวน ๑๐ รูป/คน

๔. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล ที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑-๓

๕. นำเสนอผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษา วิจัยบูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใน ๔ ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ผู้วิจัย พบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศูนย์ปฏิบัติธรรม แล้วนำหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้บูรณาการ ดังต่อไปนี้

๑. บูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการบุคลากร

หลักการดำเนินตามองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระเจ้าอยู่หัวเอามาใช้ในศาสตร์พระราชา เรื่องความพอเพียง มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ความพอเพียง มีเหตุผลด้วยหลักธรรม ๒ หมวด คือ ไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ด้วยจิตที่บริสุทธิ์ต่อกันโดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องตัดสินว่าอะไรควรไม่ และพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ด้วยการปฏิบัติต่อกันด้วยความรักใคร่ต่อกัน มีความสงสารต่อกัน มีความยินดีต่อกัน และบางอย่างก็รู้จักวางด้วยการรู้ตามความเป็นไปของมัน นำไปใช้กับศาสตร์พระราชาในส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพทั้งการบริหารบุคลากร จัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์และสถานที่ ให้ประสบความสำเร็จพบว่า จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค คือ ขาดระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ที่มีจำนวนน้อย ผู้บริหารในพื้นที่ไม่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับนโยบายที่รวดเร็วได้ ขาดพระวิปัสสนาจารย์ ขาดบุคลากรที่เสียสละมาปฏิบัติงานในพื้นที่ ขาดนิสิตหรือบัณฑิตอาสา^๓

เมื่อนำหลักธรรม ๒ หมวด คือ ไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา และพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา กับศาสตร์พระราชาในส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ปรากฏผลดังนี้

^๓ สมหมาย ดุยอธรรมย์, แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนให้เป็นแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา, วารสาร มจร การพัฒนาสังคม ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๙๗-๑๐๖.

ศูนย์มหาจุฬาลงกรณและศูนย์แคมป์สน มีการบริหารบุคลากรคล้าย ๆ กัน คือ มีผู้บริหารระดับรองผู้อำนวยการส่วนกำกับดูแลในพื้นที่ทั้ง ๒ แห่ง ในด้านการบริหารบุคลากรภายในศูนย์ก็เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการพัฒนาศูนย์ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยเป็นประธานและมีผู้บริหารระดับกลาง ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เป็นกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการที่กล่าวมานี้มีหน้าที่หลักคือกำกับเรื่องทิศทางการศูนย์ให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ศูนย์ทั้ง ๒ แห่งผู้บริหารต้องใช้หลักไตรสิกขาและพรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐและใช้ศาสตร์พระราชา ข้อที่ว่าความมีเหตุผล เพื่อเป็นที่พึ่งและเป็นกำลังใจของผู้ได้บังคับบัญชาในการบริหารและปฏิบัติงาน

การบูรณาการหลักไตรสิกขาและพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เข้ากับศาสตร์พระราชาเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์มากในการนำไปใช้เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารบุคลากร และสามารถ นำมาเสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในด้านการบริหารบุคลากรให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (ได้ทั้งงานและได้ทั้งคน) ถึงแม้ว่าจะทำงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ก็ตาม ก็สามารถประกอบกิจการงานอย่างนักบริหารที่ดีได้

๒. บูรณาการพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารจัดการด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ

พบว่า จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค คือ ขาดการทำงานเป็นระบบ ขาดบุคลากรเจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญเรื่องงบประมาณ ขาดงบประมาณซ่อมบำรุงวัสดุ อุปกรณ์ ดังนี้ ระบบสาธารณูปโภคระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา ถนน ป้ายบอกทาง อาคารสถานที่ต่าง ๆ^๔

ดอกจันทน์ คำมีรัตน์และคณะ ให้ความหมายของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ว่า ทรัพยากรในการบริหาร โดยการกำหนดแนวทางการใช้งาน เครื่องมือเครื่องใช้ ที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมาให้มีคุณภาพและผลิตได้ในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นจึงกำหนดให้พนักงานทุกคน ต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีโดยมีการฝึกฝนและทำความเข้าใจรวมถึง เทคนิคต่างๆ ที่จะเป็นการดูแลรักษา และป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ระหว่างปฏิบัติงานได้การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็จะย่อมจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรคในการบริหารงาน^๕

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๗-๑๐๖.

^๕ ดอกจันทน์ คำมีรัตน์ บุญทัน ดอกโศก และ อิมรอม มะลิม (๒๕๕๒).

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ความพอประมาณ หลักการ ๓ ห่วง ข้อที่ว่า ความพอ ประมาณ คือหลักความพอดี พอประมาณ คือ ไม่มากเกินไป และพอเพียง คือไม่น้อยเกินไปเนื่องด้วยศูนย์ปฏิบัติการของมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งคือศูนย์อาศรม มีเนื้อที่ ๗๙ ไร่ ๒ งาน ๓๑ ตรว. และศูนย์แคมป์สนมีเนื้อที่ ๙๘๔ ไร่ จึงถือว่าเหมาะแก่การนำศาสตร์พระราชาเงื่อนไขคุณธรรมข้อที่ว่าความพอประมาณมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย ทั้ง ๒ แห่ง

หลักความพอประมาณ

- ๑) พอประมาณกับจำนวนบุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม
- ๒) พอประมาณกับพื้นที่ที่สามารถรองรับได้โดยไม่ทำให้พื้นที่การใช้งานอย่างอื่นเสียไป
- ๓) พอประมาณกับการวางแผนด้านงบประมาณ เพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ต่าง ๆ รวมทั้ง ค่าซ่อมบำรุงรักษา

- ๔) พอประมาณกับความจำเป็นในการใช้ในโอกาสที่พอเพียงและเหมาะสม

หลักความมีเหตุผล

- ๑) วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมต่างๆ
- ๒) วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการผลิตหุงต้มประกอบอาหารการบันเทิง ส่วนสถานที่ เป็นที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์

หลักภูมิคุ้มกัน

- ๑) การป้องกันไม่เกิดอันตรายขณะที่ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ โดยต้องมีความระมัดระวังรอบคอบในการใช้งาน

- ๒) เลือกใช้อุปกรณ์เครื่องมือให้ถูกกับชนิดของงาน

- ๓) ตรวจสอบเครื่องมือทุกครั้งก่อนที่จะใช้งาน

- ๔) จัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้สะอาดและเป็นระเบียบเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ

เงื่อนไขคุณธรรม

- ๑) รักษาความสะอาดของวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ อยู่เสมอ

- ๒) การรู้จักแบ่งเวลาในการทำภารกิจต่างๆ

- ๓) ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมในเรื่องการใช้ไฟฟ้าของประเทศ

- ๔) การเก็บรักษา หลังจากใช้วัสดุ อุปกรณ์ ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานในแต่ละวันให้เรียบร้อยแล้ว และควรเก็บเครื่องใช้เหล่านั้นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้ง เพื่อป้องกันความเสียหาย หรือป้องกันความเสียหายจากอุบัติเหตุหรือการโจรกรรม

เงื่อนไขความรู้

- ๑) ฝึกอบรมวิธีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ อย่างปลอดภัยก่อนให้ทำงาน
- ๒) บำรุงรักษาเครื่องมืออย่างสม่ำเสมอ เช็ก หรือชโลมน้ำมัน และเก็บเข้าที่ หลังเลิกใช้งาน
- ๓) การซ่อมแซมควรหมั่นตรวจสอบความเรียบร้อยของเครื่องมือเครื่องใช้อย่างสม่ำเสมอหรือตามที่ผู้ผลิตได้แนะนำไว้ หากเครื่องชำรุดเสียหายไม่สามารถซ่อมแซมได้ต้องแจ้งให้ช่างผู้ชำนาญการมาดำเนินการแก้ไขต่อไป
- ๔) การควบคุมดูแล นอกเหนือจากการดูแลรักษาและการซ่อมแซมดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้การปฏิบัติงานภายในองค์กรเป็นระบบควรมีการจัดทำบัญชีการเบิกจ่าย การยืม หรือการเคลื่อนย้ายวัสดุ อุปกรณ์ ของหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันการสูญหาย และการขออนุมัติจัดซื้อใหม่ เมื่อวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้เหล่านั้นสิ้นสภาพการใช้งาน

การเชื่อมโยงสู่ ๔ มิติ

สังคม วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เข้ามารับบริการ การช่วยกันรักษา ดูแล ควบคุม จะทำให้วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ อยู่ในสภาพที่ และพร้อมใช้ นอกจากนั้น ช่วยลดประหยัดค่าใช้จ่าย

เศรษฐกิจ การศึกษา อบรม ให้มีความรู้ก่อนใช้งานวัสดุ อุปกรณ์แต่ละชนิดจะทำให้เกิดความเหมาะสมในการใช้งาน

วัฒนธรรม การจัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ ต่าง ๆ หลังจากใช้งานเรียบร้อย จะทำให้ช่วยให้เกิดความสวยงาม มีความสะดวกในการนำมาใช้ครั้งต่อไป

สิ่งแวดล้อม –วัสดุ อุปกรณ์ บางชนิดเป็นขยะมีพิษ บางชนิดสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ผู้ใช้จึงควรวางแผนการจัดการให้ดีและใช้ประโยชน์จากการใช้วัสดุ อุปกรณ์นั้น ๆ ให้คุ้มค่ามากที่สุด และรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการพัฒนาระบบการในการบริหารจัดการด้านงบประมาณให้มีความเหมาะสมในการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติการ โดยมีแนวทางการส่งเสริมดังนี้

- ๑) มหาวิทยาลัยควรกำหนดให้นิสิตได้มีโอกาสในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามระยะเวลาที่กำหนดและกำหนดพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในการบริหารจัดการที่เพียงพอ
- ๒) มหาวิทยาลัยควรกำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ เพื่อช่วยเหลือนิสิตในการสะดวกในการปฏิบัติธรรมโดยการเก็บชั่วโมงได้ในหลักสูตรเพื่อให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

- ๑) ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศไทยที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
- ๒) ศึกษาพัฒนาการการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมาภิบาล

บรรณานุกรม

- พระครูศรีนิคมพิทักษ์. หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า เย็น แพล. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕.
- พระครูภาวนารัตนาภรณ์. การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). ประวัติและพัฒนาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๘.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ ๑๐ (๒๕๕๐ – ๒๕๕๔). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สมหมาย ดุยอธรรมย์. แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สนให้เป็นแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา. วารสาร มจร การพัฒนาลังคม ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๙๗-๑๐๖.